(1)

॥१॥ पत्रें
॥३२॥

॥गीताज्ञानदेवी॥
॥अध्या॥

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai."

श्रीसच्चिदानंदरूपेण ॥ तरिजी पुढती तोचि वंदिला श्रीगुरूचि । तो अभिळाषिं मनोरथचि ॥
॥१॥ पुरविता ॥ १ ॥ तरि अवधान येकलें दिजे । मग सर्व सुखा पात्र होयिजे । हें प्रतिज्ञोत्तर माझें ।
उघडु आयिका ॥ २ ॥ तरि प्रौढी न बोलें हो जी । तुम्हां सर्वज्ञांचा समाजीं । देयावें अवधान म्हणें
हे विनवणी मासी सलगीची ॥ ३ ॥ तुमच्या दिव्य वयाची ये वाळें । सांसी नळे प्रसन्नतेचे म
ळे । तेसाउळी देखोनि लोळें । आंत जी मी ॥ ४ ॥ कां जे ळेयांचे ळळे सरती । मनोरथांचें मनो
रथ पुरती । तरि माहेरें श्रीमंतें होती । तुम्हां ऐसीं ॥ ५ ॥ तुम्ही सुखामृताचे डोहो । म्हणोनि आ
म्ही आपुलिया सवा बोल्हा बोलाहों । आणि येथें हि सलगि करूं वेहों । तरि निवों केंपा ॥ ६ ॥
नातरि बाळक बोबडां बोलें । कां वांकुडा विचुकां पाउलें । चोजक रूनि माउली । दिसे जे
वि ॥ ७ ॥ तेविं तुम्ही संतांचा पढियावो । केशोनि तरि आम्हां वरि हो । इया बहुवा आळुकिया
जी आहों । सलगी करित ॥ ८ ॥ वांचूनि मासिये बोल मति ये योग्यते । सर्वज्ञ भाववद्दश्रोते ॥
॥१३९॥ काय धडियावरि सारस्वतें । पढों शिकिजे ॥ ९ ॥ अवधारा आवडते सणा धुंधिरु परिमहा ॥१॥

तेजेंनमिरवेकायकरूं ॥ अमृताचाताटींवोगरूं ॥ ऐसीरससोयकेंची ॥ १० ॥ हांहोहिमकरा
सिविजणें ॥ किंनादापुढांआयिकवणें ॥ किंलेणियासिलेणें ॥ केंहींआंथी ॥ ११ ॥ सांघापरिमळें
कायतुरंबावें ॥ सागरेंकवणेंगायींन्हावें ॥ हेंगगनचिआडेआघवें ॥ ऐसापवाडुकेंचा ॥ १२ ॥
तैसेंतुमचेंअवधानधाये ॥ आणिपुरेऐसेंहोये ॥ ऐसेंवक्तृत्वकवणातेंआहे ॥ विचारिजो
पां ॥ १३ ॥ किंविश्वप्रकटीतियागभस्ती ॥ कायहातांदिवेलाविजेआरती ॥ चुळोदकेंअपांपती ॥ २९
अर्घ्यनेदिजे ॥ १४ ॥ प्रभुतुम्हींमहेशाचियामूर्ती ॥ आणिमीडुबळाअर्चितिसेंभक्ती ॥ म्हणौ
निबोलजऱ्हींगंगावती ॥ तऱ्हींस्विकारालचि ॥ १५ ॥ बाळकबापाचाताटींरिघे ॥ रिगोनिबापा
तेंचिजेवऊंलागे ॥ किंतोसंतोषलेनिवेगें ॥ मुखचिवोडवी ॥ १६ ॥ तैसाजऱ्हींमीतुम्हाप्रति
चावटायीकरितसेंबाळमती ॥ तऱ्हींतुम्हींसंतोषीजेऐसीचिजाती ॥ स्नेहाचीयया ॥ १७ ॥ आ
णितेणेंआपुलेपणाचेनिमोहें ॥ तुम्हींसीतधेतलेअहावहेंहें ॥ म्हणौनिकेलियेसलगीचा
नोहेअभारतुम्हीं ॥ १८ ॥ हांहोतान्हयाचेलागतांझटे ॥ तरिआधिकचिपान्हाफुटे ॥ वोरसें

॥गीता०॥ ॥२॥ प्रेम दुणावदे॥ पदियंतयाचेनि॥१९॥ म्हणोनि मज लेंकुरवाचेनि बोलें। तुम्हचेंहं पाळुपणा ॥अध्या०॥ ॥१३॥
निदैलें। तेंचेयिलें हें जी जाणवलें। यया लागि बोलिला मी॥२०॥ येऱ्हवीं चांदिणें कायपिक
विजेताहे चेंपणीं॥ किं वारया घांपत आंथीवानीं॥ हो हो गंगोत्रिवेणी। मुंपिजे तसें॥२१॥ आ घालिजे केवि व्यार्थ
शिकापाणी वाधिजावें नलगे॥ नवनितामाथलान रिगे॥ तेविं लाजिलें आरव्यान नभिरो॥
द्रवोनि जयांतें॥२२॥ हें असो शब्दब्रह्म जियें बाजे॥ शब्दमावळ्ळयां निवांत निजे॥ तो गी
तार्थ म्हणटिया बोलिजे॥ हा पवाडु कायी॥२३॥ परि ऐसा हि मज जो धिवंसा॥ तो पुढती यया
चीयें यांकु आशा॥ जें धिटिवां करूनि भवादृशां॥ पदियंतया होआवें॥२४॥ तरि आतांचें
द्रापासौनि निववितें॥ जे अमृताहूनि जिववितें॥ तेणें अवधानें की जो वाढतें॥ मनोरथा
माझया॥२५॥ कां जें दिठिवा तुम्हचा वरिखे॥ तें संकल्पार्थे सिद्धिमा तपिके॥ येऱ्हवीं कोमे
॥१२७॥ लाउन्मेखवसुके॥ जरि उदास तुम्ही॥२६॥ सहजें तरि अवधारा॥ वत्सुलावधानाचा हो
यचाना॥ तरि हो दें पेलती अक्षरां॥ प्रमेयांची॥२७॥ अर्थ बोलाची वाट पाहे॥ तेथें अभिप्रा



... Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai ...

वोचिअभिप्रायातेंदिये ॥भावाचाफुलोरा होतजाये ॥ मतीवरि ॥ २८ ॥ म्हणोनि संवादाचा
सुवावोढलें ॥ तरिहृदयाकाशसारस्वतेंबोले ॥ आणिश्रोता दुश्चिता तरिवितुळे ॥ मांडला
रस ॥ २९ ॥ अहोचंद्रकांतद्रवता कीरहोये ॥ परितेहातवटी चंद्रीं किंआहे ॥ म्हणोनि वक्तावि
तोवक्तानोहे ॥ श्रोतेनविण ॥ ३० ॥ परिआतांआमतें गोडकरावें ॥ ऐसेंतांदुळीं कायिसयाविवें
नवावें ॥ कायिसांयिंरवेडेनप्रार्थावें ॥ सत्रधारातें ॥ ३१ ॥ तोकाय बाउलियाचिया काजानाचवी ॥
किंआपुलीयेजाणिवेचीकळावाढवी ॥ म्हणोनि आह्मांयाबेवावेवी ॥ कायकाज ॥ ३२ ॥ तवं
गुरुम्हणती कायजालें ॥ हेंसमस्तांहि आम्हांपातलें ॥ परिआतां सांघैं जेंनिरूपिलें ॥ श्रीनाराय
णें ॥ ३३ ॥ येथेंसंतोषेंसीं निवृत्तिदासें ॥ जिजी म्हणोनि उल्लासें ॥ अवधारा श्रीकृष्णऐसें ॥ बो
लतेजाले ॥ ३४ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ इदंतुतेगुह्यतमं प्रवक्ष्याम्यनुसूय
वे ॥ ज्ञानंविज्ञानसहितंयज्ज्ञात्वामोक्ष्यसेशुभात् ॥ १ ॥ टिका ॥ श्रीवासुदेव ॥ ध ॥

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(6)

॥गीताज्ञा० ॥९॥ नातरि अर्जुना हें चि पैं बीज ॥ पुढती सांगिजेल तुज ॥ जें अंतःकरणींचें गुज ॥ जिवाचियें ॥अध्या०॥९॥
॥३५॥ येणें मानें जिवाचें बिहयें फेडावें ॥ मग गुज कां पां मज सांगावें ॥ ऐसें कांहीं स्वभावें कल्पि
सी जरी ॥३६॥ तरि परियेसीं गा प्राज्ञा ॥ तुं आस्थेची चि संज्ञा ॥ जें बोलिलियें गोष्टी चि अवज्ञा ॥
नेणसी करुं ॥३७॥ म्हणोनि गुढपणाचा पडिभाडो ॥ वरि न बोलणें हिं बोलणें घडो ॥ परि आ
मुचे जीवींचें पडो ॥ तुझ्या जीवीं ॥३८॥ अगा थानीं कीर दुध गुढ ॥ परि तें थाना सि चि नोहे गोडु ॥
म्हणोनि सस्नो कीं सेवितयाची चाडु ॥ जाली अनन्यु मिळे ॥३९॥ अगा मुडांहुनि बीज काढिलें ॥
मग निरवाळिये भुमी पांविरलें ॥ तरि तें कांइ हारपलें ॥ म्हणों ये कायी ॥४०॥ याला
गीं सुमन आणि सुमती ॥ जो अनिंदक आणि अनन्यगती ॥ पैं गोप्यहि तया प्रति ॥ चाव
ळिजे सुखें ॥४१॥ तरि आतां प्रस्तुत गुणीं पैं हीं ॥ तुं वांचुनि आन नाहीं ॥ म्हणोनि गुज जं
र्‍हीं तुं साचार ॥ लपडें न ये ॥४२॥ आतां किती नावां नावां गुज ॥ म्हणतां कानडें वाटैल तुज ॥
॥१९८॥ तरि सांगेन ज्ञान सहज ॥ विज्ञानेंसीं ॥४३॥ परि तें चि ऐसें निनिवाडें ॥ जैसें भेसळलें खरें ॥९॥

(७)

कुडें ॥ मग कादिजेत फः डोवाडें ॥ पार खोनियां ॥ ४४ ॥ कां चांचु वडाचे निसांडुसें ॥ खांडि
जे पयपाणी [illegible] राजहंसें ॥ तुज ज्ञान विज्ञान तैसें ॥ वांटुनि देईं ॥ ४५ ॥ मग वारयाचा धारसा ॥
पडिला कोंडा नुरे चि जैसा ॥ मग कणाचा आपैसा ॥ राशी जोडे ॥ ४६ ॥ तैसें जें जाणितलयासा
ठीं ॥ संसार संसाराचिये गांवीं ॥ लाउनि दे सर्वी पाठीं ॥ मोक्षश्रीयेचो ॥ ४७ ॥ राजविद्या राज
गुह्यं पवित्रमिदमुत्तमम् ॥ प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं सुसुखं कर्तुमव्ययम् ॥ २ ॥ टिका ॥
जें या जाणणायां विद्यांचा गावीं ॥ गुरुत्वाची आचार्यपदवी ॥ जें सकळ गुह्यांचा गोसावी ॥ प
वित्रां रावो ॥ ४८ ॥ आणि धर्माचें निजधाम ॥ तें वि उत्तमाचें उत्तम ॥ पैं जया येतां नाहीं का
म ॥ जन्मांतराचें ॥ ४९ ॥ मोटकें गुरुमुखें उदैजत दिसे ॥ आणि हृदयीं स्वयंभ असे ॥
प्रत्यक्ष फावों लागे जैसें ॥ आपसयाची ॥ ५० ॥ तें वि पैं गा सुखाचा पाउटीं ॥ चढतां ये यि जे
जयाचिये भेटी ॥ मग भेटलियाहिं वरि मिठी ॥ भोगणयाहिं पडे ॥ ५१ ॥ परि भोगाचिये ऐलीं
कडिली ये मेरे ॥ चित्त उभें ठेलें चि सुखाचा सरे ॥ ऐसें सुलभ आणि सोपारें ॥ वरि परब्रह्म ॥ ५२
पैं गा आणि कहि ये कयं याचें ॥ जें हाता आलें तरि न वचे ॥ आणि अनुभवितां काहें न वे

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the ... Joint project of ... Mumbai

(8)

।।गीता०
।।४।।

चे ।। परि विटे हिना ।।५३।। येथें जरि तुं तार्किका ।। ऐसी हा न घेसी शंका ।। नां ये वढी वस्त हे लोकां ।। ।।अध्या०
उरली के विपां ।।५४।। येकोत्तर याची वाढी ।। जे जळत्ति येथ आगि घालित्ती उडी ।। ते अनायासें ।।९।।
स्वर्गोडी ।। सांडित्ती कें वि ।।५५।। तरि पवित्र होय आगि रम्य ।। ते विचि सुखोपायें अवगम्य ।।
आणि स्वयें सुख परि धर्म्य ।। वरि आपणपां जोडे ।।५६।। ऐसा अवघाचि सुखाड आहे ।। तरि
जना के वियां ओलांहे ।। हा आशंकेचा कीर गावहो ये ।। परि न करावा आयिकें ।।५७।। अश्र
द्दधानाः पुरुषा धर्मस्यास्य परंतप ।। अप्राप्य मां निवर्त्तंते मृत्यु संसार वर्त्मनि ।।३।।

टिका ।।५८।। पाहे पांडु धपवित्र आणि रोकडे ।। पासि चित्तचेचि या पदरा आड ।। तरितें अव्हेरू
नि गोंचिड ।। असुद्ध काय नेघती ।।५८।। कां कमळ कंदा आणि दर्दुर ।। नांदणुक तरि येके
चि घरीं ।। परि परागाने यि जे भ्रमरां ।। येरां चिखलचि उरे ।।५९।। नातरि निर्दैवांचा परिवढें ।।
लोहीं रुतलिया आंधी सहस्रवें दहीं ।। परि तेथें वैसोनि उपवास करी ।। अथवा दरिद्रें जियें
।।१३९।। ।।६०।। तेसा हृदयांत मी आत्माराम ।। असता सर्व सुखाचा आराम ।। किं भ्रांता तां सिकाम ।। वि

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "Joint project of the ..."

ांबरी ॥ ६१ ॥ बहुमत जळ देखोनि डोळां । थुंकी भअनतान्हाचा गळाला ॥ तोडिला पारि
स्रग्धा गळां ॥ शुक्तिकाळेशें ॥ ६२ ॥ तैसीं अहंममतेचिया वडवें सेडी ॥ मात्तें न पवत
िवापुडें ॥ म्हणे निजजन्ममरणाची दुथडी ॥ उहुळतें बेडें ॥ ६३ ॥ मया ततमिदं सर्वं जग
दव्यक्तमूर्तिना ॥ मत्स्थानि सर्वभूतानि न चाहं तेष्ववस्थितः ॥ ४ ॥ टिका ॥
येऱ्हवीं मीं तरि कैसा ॥ मुखाप्रति भानुकां जैसा ॥ कहीं न दिसे नसे ऐसा ॥ वाणिचा नोहें ॥ ६४ ॥
माझिया विस्तारलेपणा नांवें ॥ हें जग ... स्वें ॥ जैसें दुध मुरालें स्वभावें ॥ तरि तें चि
दधी ॥ ६५ ॥ कां बीज चि जालें तरु ॥ अथवा भांगार तें चि अळंकारु ॥ तैसा मज येकाचा विस्तारु ॥
तें हें जग ॥ ६६ ॥ हें असो अव्यक्तपणें थिजलें ॥ तें चि विश्वाकारें वोथिजलें ॥ तैसें अमूर्त मूर्ति
म्या विस्तारलें त्रैलोक्य जाणें ॥ ६७ ॥ महदादि देहांतें ॥ इयें अइशेषें ही भूतें ॥ पैं माझां ठायीं
बिंबतें ॥ जैसें जळीं फेन ॥ ६८ ॥ परि तया फेनाअंत पाहातां ॥ जें विजळ न दिसे पांडुसुता ॥
ना तरि स्वप्नीचा अनेकता ॥ चेयिलियां नोहिजे ॥ ६९ ॥ तैसीं जें भूतें माझां ठायीं ॥ बिंबतें तया

संशोधन मंदिर ग्रंथाउब
Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai — Joint project

(१०)

॥गीता०॥ ९॥ माजिमीनाहीं॥ यियाची उपपत्ति तुज पाहीं॥ सांगीतलि या मागां॥ ७०॥ म्हणोनि बोलि ॥अध्या० ९॥
ल्यां बोलाचा अतिसो॥ नको जेययालागि हुं असो॥ परि मज आंत पैसो॥ दिगी तुसी॥ ७१॥
न्च मत्स्थानि भूतानि पश्य मे योगमैश्वरं॥ भूतभृन्न च भूतस्थो ममात्मा भूतभावनः॥
॥५॥ टिका॥ ॐ॥ आमचा प्रकृति पैली कडील भावो॥ जरि कल्पनेविण लागसि पाहो॥ तरि मज
माजि भूतें हें वावो॥ जें सर्व मी म्हणोनि॥ ७२॥ ये कवी संकल्पाचिये सांजवेळे॥ नावेक झिमि
रे जति बुद्धिचे डोळे॥ म्हणोनि अखंडित ही परि झांवळे॥ भूतिं भिन्न ऐसें दिसे॥ ७३॥
तेचि संकल्पाची सांज जैं लोपे॥ तें अखंडितचि आहे स्वरूपें॥ जैसें शंकाजात रेवखोंडोपे॥
सापपण माळेचें॥ ७४॥ ये कवी तऱ्हीं भुमि आंत स्वयंभ॥ काय घडेयां गाडगेयांचे निघति
कोंभ॥ परि ते कुलालमतीचे गर्भ॥ उमटले कीं॥ ७५॥ नातरि सागराचा पाणीं॥ काय तरंगा
चिया आहाती खाणी॥ ते अवांतर करणी॥ वारेयाची नोहे॥ ७६॥ पाहें पां कापुसाचा पोटीं॥
॥१४०॥ काय कापडाची होती पेटी॥ तो वेढितया चिया दिठी॥ कापडचि जाला॥ ७७॥ जऱ्हीं सोनें ॥९॥

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

लेणेंहोउनिघडे॥ तऱ्हीतयाचेंसोनेंपणनमोडे॥ येरअळंकारहें वरचिलेकडे॥ लेतेया
चेनिभावें॥७८॥ सांगपांपडिसादाची प्रत्योत्तरें॥ कांआरिसींहानजेंआविष्कारें॥ तेंआपु
लेंचिकींसाचोकारें॥ तेथेंचिहोतें॥७९॥ तैसेंनिर्मळमाझास्वरूपीं॥ जोभूतभावनाआरोपी॥
तयासितयाचाचिसंकल्पीं॥ भूताभासअसे॥८०॥ तेचिकल्पितीप्रकृतिपुरे॥ आणिभूता
भासआधींचिसरे॥ मगस्वरूपउरेएवढें निखळमाझें॥८१॥ हेंअसोआंगींभरलि
यांभवंडी॥ जैसीं भोंवतां दिसतआहे रडीदरडी॥ तैसीआपुलियाकल्पनाअखंडीं॥ ग
मतीभूतें॥८२॥ तेचिकल्पितीकल्पनासांडुनिपाहीं॥ तरिमीभूतींकिंभूतेंमाझाठायीं॥
हेंस्वप्नींहीपरिनाहीं॥ कल्पावयाजोगें॥८३॥ आतांमीयेकभूतांतेंधरिता॥ अथवाभू
तांमाजिअसता॥ ययासंकल्पसंनिपाता॥ आंतुळबोल्या॥८४॥ म्हणौनिपरियेसींगा
प्रियोत्तमा॥ यापरीमीविश्वेंसींविश्वात्मा॥ जोययालटिकियाभूतग्रामा॥ भाव्यसदा॥८५॥
रश्मिचेनिआधारेंजैसें॥ नाहींतेंचिमृगजळआभासे॥ मासागयींभूतजाततैसें॥

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(12)





आणिमातें चि भावी ॥८६॥ मीं इयेपरीचा भूतभावन । परि सर्व भूतेंसीं अभिन्न । जैसी प्रभा
आणि भानु । येकचि ते ॥८७॥ हा आमुचा ऐश्वर्ययोग । तुवां देखिला सिगा चांग । आतां सां
घें येथें काहीं लाग । भूतभेदाचा असे ॥८८॥ ययालागिं मज पासौनि भूतें । आनें नोहति
हें निरुतें । आणि भूतां वेगळ्या मातें । कहीं चि नमनीं हो ॥८९॥ यथाकाशस्थितो नित्यं
वायुः सर्वत्रगो महान् । तथा सर्वाणि भूतानि मत्स्थानीत्युपधारय ॥६॥ टिका ॥
पैं गगन जेवढें जैसें । पवन गगनीं तेवढा तैसा । स्वभावें असे । सहजें हालवल्यां वेगळा दिसे ।
रे हवीं गगन तें तो ॥९०॥ तैसें भूतजात मा सावारीं । कल्पिजे तरि आभासे काहीं । निर्वि
कल्पीं मग नाहीं । ते थें मी चि आघवा ॥९१॥ म्हणौनि नाहीं आणि असे । हें कल्पनेचेनि स
रसें । जें कल्पना लोपें भ्रंशे । आणि कल्पनें सवें होये ॥९२॥ तें चि कल्पितें मुद उजा
ते कैं असे नाहीं हें आहे । म्हणौनि पुढति पुढती तूं पाहे । ऐश्वर्ययोग हा ॥९३॥ ऐसी ये प्र
तिबोधसागरीं । तूं आपणपयां कल्लोळ येक करीं । मग ये सर्वीं पहासी तवं चराचरीं ।

(13)

तुंचिआहेसी ॥ ९४ ॥ ययाज्ञाणणायांचाचेवो ॥ तुजआलानाम्हणतीदेवो ॥ तरिआतांहें
तस्वप्नवावो ॥ जालेंकिंना ॥ ९५ ॥ तर्‍हींपुढतीजर्‍हींविपायें ॥ बुद्धिकल्पनेंचीझोंपहानये ॥
तरिप्रक्षेदबोधतोजाये ॥ स्वप्नीपाडुजे ॥ ९६ ॥ म्हणोनियेनिद्रेचिवाटमोडे ॥ निरवळबोधा
चेंचिआपणपेंघडे ॥ ऐसेंवर्मआहे जें पुढें तें आतां ॥ ९७ ॥ तरिधनुर्धराधैर्या ॥ निकें
अवधानदेयींबाधनंजया ॥ पैंसर्वभूतांतेंमाया ॥ करीहरीगा ॥ ९८ ॥ सर्वभूतानिकौंते
यप्रकृतिंयांतिमामिकां ॥ कल्पक्षयेपुनस्तानि कल्पादौ विसृजाम्यहं ॥ ७ ॥
जियेनावंकांप्रकृति ॥ जेद्विधासांगीतली ॥ तुजप्रती ॥ येकीअष्टधाभेदव्यक्ती ॥ दुजीजीवरु
पा ॥ ९९ ॥ हाप्रकृतिविषोआघवा ॥ तुवांमागांपरिसिलापांडवा ॥ म्हणोनिअसोकायसां
गावा ॥ तर्‍हींप्रकृतितेहे ॥ १०० ॥ तरिइयेमाझियेप्रकृती ॥ महाकल्पाचाअंतीं ॥ सर्वभूत
व्यक्ती ॥ ऐक्यासियेती ॥ १ ॥ ग्रीष्माचाअतिरसीं ॥ सबीजेंतृणेंजैसीं ॥ मागुतिभुमीसी ॥
मुळीनेंहोती ॥ २ ॥ कांवार्षियेंदेंढेंपिटे ॥ जेकांशारदियेचाअनुघाडुफिटे ॥ तेव्हांघन

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan

॥गीताज्ञा० जातआटे॥गगनींचेंगगनीं॥३॥नातरिआकाशाचियेखोंपे॥वायुनिवांतविलोपे॥ ॥अध्या०

॥७॥ आणितरंगजातहारपे॥जळींजेवीं॥४॥अथवाजागीनिद्रियेवेळे॥स्वप्नभ्रमाचेंमनें॥ ॥९॥

विमावळे॥तैसेंप्रकृतप्राकृतींमिळे॥कल्पक्षयीं॥५॥मगकल्पादिपुढती॥मींचिसृजीं॥

ऐसीवदंती॥तरितियेविषयींनिरुती॥उपपत्तिऐक॥६॥श्लोक॥प्रकृतिंस्वामवष्टभ्य

विसृजामिपुनःपुनः॥भूतग्राममिमंकृत्स्नमवशंप्रकृतेर्वशात्॥८॥टिका॥

तरिहेचिप्रकृतिकिरीटी॥मींसहजेंस्वकियाअधिष्ठीं॥तेथेंतंतुसामायपटीं॥आणिवि

नवणीदिसे॥७॥मगतियेविनवणीचेनिआधारें॥धाकुटानाचौकडीयापटत्वभरे॥तैसी

पंचात्मकप्रकारें॥प्रकृतिचिहोय॥८॥जैसेंविरजणाचेनिसंगें॥दुधचिआटेंजोंलागे॥

तैसीप्रकृतिआंगाविघे॥सृष्टिपणाचिया॥९॥बीजजळाचीजवळीकलाहे॥आणितें

चिशाखेंपशाखाहोय॥तैसेंमजकरणेंआहे॥भूतांचेंहें॥११०॥अगाहेंनगररायेंकेलें॥

॥१४२॥ ययाम्हणणेयाकीरसाचपणआलें॥परिनिरुतेंपाहातांकायशिणलें॥रायाचेहात॥११॥

॥७॥

(15)

आणिमीं प्रकृतिअधिष्ठिंतें कैसें ॥ जैसा स्वप्नीं कां जो असे ॥ मगत्तोचि प्रवेशे ॥ जागति
दशे ॥ १२ ॥ तरिस्वप्नौनि जागृतियेतां ॥ काय पाय दुखवति पांडुसुता ॥ किं जागृतीमाजि
असतां ॥ प्रवासहोय ॥ ११३ ॥ ययाआघवेयाचा अभिप्रावो कायी ॥ जें येभूतसृष्टीचें का
हीं मज येकहि करणें नाहीं ॥ ऐसा अर्थ ॥ १४ ॥ जैसी रायें अधिष्ठिली प्रजा ॥ व्यापारें आ
पुलालिया काजा ॥ तैसा प्रकृतिसंगमाझा ॥ येर करणें तें इयेचें ॥ १५ ॥ पाहेपां पूर्णचंद्रा
चियेभेटी ॥ समुद्रा भरतें अपार दाटी ॥ तेथें चंद्रासि काय किरीटी ॥ उपखा पडिला ॥ १६ ॥
जडपरी जवळीका ॥ लोह चैळैल तरि चालोकां ॥ कोणा शिणु भ्रामका ॥ सन्निधानाचा ॥ १७ ॥
किंबहुना यियापरी ॥ मीं निजप्रकृति तें अंगीकारीं ॥ आणि भूतसृष्टी येकसरी ॥ पस
रों लागे ॥ १८ ॥ जेहा भूतग्राम आघवा ॥ असे प्रकृती आधीन पांडवा ॥ जैसी बीजाचियावे
लपालवा ॥ समर्थ भुमी ॥ १९ ॥ नातरि बाळ्यादिकीं वयसा ॥ गोसावी देहसंयोग जैसा ॥
अथवा घनावळी आकाशा ॥ वार्षियें जेवीं ॥ १२० ॥ कां स्वप्नासि कारण निद्रा ॥ तैसी प्र

the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

 भूतिहे नरेंद्रा। ययां अशेषांहीं भूतसमुद्रा। गोसांविंगिगा॥२१॥ स्थावरां आणि जंग 
मां। स्थूळ अथवा सूक्ष्मा। हें बहु असो भूतग्रामा। प्रवृत्ती चि मूळ॥२२॥ म्हणोनि
भूतें हा न सृजावीं। कां सृजीलीं प्रतिपाळावीं। इयें करणीं न येती चि आघवी। आमु
चिया आंगा॥२३॥ जळीं चंद्रिका चिया पसरती वेली। ते वादी चंद्रें जेवि ना हीं केली॥
तैवि माते पावो भिवेले। दुरी कर्में॥२४॥ न च मां तानि कर्माणि निबध्नंति धनंजय॥
उदासीनवदासीनमसक्तं तेषु कर्मसु॥९॥ टीका॥०॥ आणि सुटलियो सिंधु जळाचा
लोट। नशके धरूं सैंधवाचा घाट। तो वि सकळ कर्मीं मी चि सेवट। मां काय बाधिती मातें॥
॥२५॥ धूम्ररजाची पिंजरी। वाजत या वारयाते हो कां री। जसि सूर्यबिंबामाझारी॥
आंधार रिघे॥२६॥ हें असो पर्वताचियें उदरीं चें। पर्जन्य धारी जेवि न रेवांचे। तैवि क
 र्मजात प्रकृतीचें। न लगे मज॥२७॥ येऱ्हवीं इयें प्रकृति विकारीं। येक मी चि अहें अ

श्रि१

व धारीं ॥ परि उदासिनॉपरी ॥ करीना करवीं ॥ १२८ ॥ दीप ठेविला परिवरीं ॥ कवणातें नि
येमिना निवारी ॥ आणि कवणी व्यापारीं ॥ राहाटतां हि नेणे ॥ १२९ ॥ तो जैसा कां साक्षिभूत
ग्रह व्यापारप्रवृत्तिरहित ॥ तैसा मी भूतकर्मीं अनासक्त ॥ भूतीं वसें ॥ १३० ॥ हा येकचि
अभिप्रावो पुढती पुढती ॥ काय सांगों बहु उपपत्ती ॥ येथें येकि हेळा सुभद्रापती ॥ येतुलें
जाणयो ॥ १३१ ॥ जैसें स्याल्लोकचेष्टा समस्ता ॥ निमित्तमात्र कां सविता ॥ तैसा जगप्रभवीं मी पां
डुसुता ॥ हेतु होयें ॥ १३२ ॥ श्लोक ॥ मयाध्यक्षेण प्रकृति ॥ सूयते सचराचरं ॥ हेतुनानेन
कौंतेय जगद्विपरिवर्तते ॥ १० ॥ टिका ॥ कां जें म्यां अधिष्ठिलिया प्रकृती ॥ होत प्रहाती
चराचरा त्रिया संभूति ॥ म्हणोनि मी हेतु हे उपपत्ती ॥ घडे यया ॥ १३३ ॥ आतां येणें उ
जियेडें निरुतें ॥ निहाळीं पां ऐश्वर्ययोगातें ॥ जें माझां ठायीं भूतें ॥ परि भूतीं मी नसें ॥ १३४ ॥
अथवा भूतें माझां ठायीं ॥ आणि मी भूतां माजि नाहीं ॥ इया खुणा आंतु काहीं ॥ चुकेसि
नाकीं ॥ १३५ ॥ हें सर्वस्व आमुचें गुढ ॥ परि दाविलें गा तुज उघड ॥ तरि आतां इंद्रियां देउनि

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai - Joint project of the

द

॥गीताज्ञा० ॥९॥ कवाड ॥ हृदयीं भोगीं ॥ ३६ ॥ हा ऐसा जरी वचनयेहाता ॥ तरी माझें साचोकारपण पार्था ॥ नसे ॥अध्या० ॥९॥
पडेगा सर्वथा ॥ जे विफुसी कणु ॥ ३७ ॥ येऱ्हवीं अनुमानाचेनि पैसें ॥ आवडे कीर कवलें
ऐसें ॥ परि मृगजळाचेनि वोल्हासें ॥ काहीं फु यितिमे ॥ ३८ ॥ जैसें जाळ जळीं पांगि
लें ॥ तेथें प्रतिबिंब दिसे आंतुडलें ॥ मग थडि[illegible] काढुनि झाडिलें ॥ तेव्हां बिंब कें सांघें ॥ ३९ ॥
तैसें बोलवरी वाचाळें ॥ वायां विज्ञांकृतिप्रतीतीचे डोळे ॥ मग साचोकारें या बोधा
चे ठे ॥ आंधि ना होये ॥ १४० ॥ किंबहुना [illegible] सय ॥ आणि साचें चाड जरि आंधी मि
यं ॥ तरि तुम्हीं उपपत्ति इया ॥ जाणाल [illegible] ॥ ४१ ॥ श्लोक ॥ अवजानंति मां मूढा मानु
षीं तनुमाश्रितं ॥ परंभावमजानंतो मम भूतमहेश्वरं ॥ ११ ॥ टिका ॥ येऱ्हवीं वेध
लियां दिठि कवळें ॥ तें चंद्रम यातें म्हणे हें पिवळें ॥ तेवि माझ्या स्वरूपीं निर्मळें ॥ देखती
दोष ॥ ४२ ॥ ना तरि ज्वरें विटाळलें मुख ॥ तें दुधातें म्हणे हें कडु विख ॥ तेवि अमानुषा
॥१४४॥ मानुष ॥ मानिती मातें ॥ ४३ ॥ म्हणौनि पुडती पुडती धनंजया ॥ झणें विसंबसी होयया ॥९॥

अभिप्राया। जेंये रिस्थूळदृष्टी वायां। जायिजेल गा॥४४॥ पैं स्थूळदृष्टी देखिजे मा
तें। तेंचि न देखणें जाण निरुतें। जैसें स्वप्नींचेनि अमृतें। अमरनो हिजे॥४५॥ येह्वीं
स्थूळदृष्टी मूढ। मातें जाणती कीर दृढ। परि तें जाणणेंचि जाणणेया आड। रिघोनि
गेले॥४६॥ जैसा नक्षत्रांचिया आभासा। साटीं घात जाला हंसा। माजि रत्नबुद्धि
चिया आशा। निघोनियां॥४७॥ सांगैं गंगा इया बुद्धि मृगजळ। टाकूनि आलिया चें
कवण फळ। किं सुरतरू म्हणोनि बाभुळ। सेविली करीं॥४८॥ हार नीळयांचा दू
सरा। इया बुद्धि हातु घांपे विखारा। कां रत्नें म्हणोनि गारा। वेंचिजती॥४९॥ अथवा
निधान हें प्रकटलें म्हणोनि खदिरांगार खोळे भरिलें। कीं साउली नेणतां घातलें।
कुहां सिंहें॥५०॥ तेंवि मी म्हणोनि प्रपंचीं। जिहीं बुडी दिघली दृतनिश्चयाची।
तिहीं चंद्रासाटीं जळींचा। जेंवि प्रतिभा धरिली॥५१॥ तैसा दृतनिश्चयो वायां गेला।
जैसा कोणीं येक कांजी प्याला। मग परिणाम पाहों लागला। अमृताचा॥५२॥ तैसा

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

॥गीता०॥ स्थूळाकारीं नाशिवंतीं ॥ स्तर वसा बांधोनि चित्तें ॥ पाहाती मज अविनाशातें ॥ तरि ॥अध्या०
॥१०॥ कैंचो दिसें ॥५३॥ काय पश्चिमसमुद्रासिया तटा ॥ निघिजताहे पूर्वि लियावाटा ॥ ॥२॥
किं कोंडा कांडितां सुभटा ॥ कणु आंतुडे ॥५४॥ तैसें विकारतें हें स्थूळ ॥ जाणतलियां
मी जाणवत सें केवळ ॥ काय फेन पितां जळ ॥ सेविलें होये ॥५५॥ म्हणोनि मोहाव
लेनि मनोधर्में ॥ हें मीचि म्हणोनि संभ्रमें ॥ मग येथिचीं जीं जन्मकर्में ॥ तियें मज थि
म्हणती ॥५६॥ येतुलेनि मज अनामा नाम ॥ मज अक्रियासि कर्म ॥ विदेहा देहधर्म ॥
आरोपिती ॥५७॥ मज आकार शून्या आकार ॥ निरूपाधिका उपचार ॥ विधिविव
र्जिता व्यवहार ॥ आचारादिक ॥५८॥ मज वर्णहीना वर्ण ॥ गुणातीतासि गुण ॥ मज
अचरणा चरण ॥ अपाणियां पाणि ॥५९॥ मज अप्रमेया मान ॥ सर्वगता स्थान ॥
जैसें सेजे माजि निधन ॥ निदेला देखे ॥ १६० ॥ तैसें विश्वश्रवणा श्रोत्र ॥ मज अचक्षु
॥१४५॥ सा नेत्र ॥ अगोत्रा गोत्र ॥ अरूपा रूप ॥६१॥ मज अव्यक्ता व्यक्ती ॥ अनार्ता आर्ती ॥

## मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

---

**इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे**
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
**दूरध्वनी क्रमांक** (०२५६२) २३३८४८
**Email ID** : rajwademandaldhule@gmail.com